

„Az magyar népnek, ki ezt olvassa...”

Könyvkincsek múzeuma

Egy „láthatatlan” múzeumba invitáljuk az olvasót: a magyar könyv múzeumába. Az Országos Széchényi Könyvtár páratlan értékű kódexei, ősnymtatványai, a magyar történelem és művelődéstörténet sok évszázados emlékeit őrző könyv- és kéziratgyűjteményei egyelőre jóformán csak a kutatók számára hozzáférhetőek.

A több mint 160 éves könyvtár rég kinőtte társbérleti otthonát a Nemzeti Múzeum épületében: elsősorban a szorongató helyszűke teszi „láthatatlanná” kincseit. Közkinccsé akkor válhatnak, ha felépül nemzeti könyvtárunk tágas és méltó új hajléka, a budai Várban, Mátyás király hajdani híres könyvesházának közelében.

Latiatuc feleym...

Mátyás király bibliotékájából egyébként 32 Corvinát őriz a kéziratár. A gyönyörű miniatúrákkal ékes, aranyozott bőrkötésű XV. századi kódexek

ket, a *Halotti Beszédet*, „*Latiatuc feleym...*”

Egy évezred történetét tükrözi a kéziratár csaknem 400 000 darabos gyűjteménye, a VIII—IX. századi kódexlapoktól a dokumentum- vagy kegyeleti értékű mai kéziratokig. *Anonymus krónikája*, a *Képes Krónika* — megannyi világszerte számon tartott kincs. Könyvtárnyi tanulmányt írtak már róluk. Hadd szóljunk inkább néhány szerényebb, de a laikus érdeklődéséhez talán közelebb eső írásos emlékről.

„*Szerelmes Orsikám*” — így kezdődik egy 1544. augusztus 23-án kelt levél, amely egészen hétköznapi témáról, főként barackokról szól. Írója azonban nevezetes: *Nádasdy Tamás* nádor, a humanista művészetpártoló. A *diákok emlékkönyve* a XVI—XVII. században még komoly műfaj volt. *Mezőlaki János* külföldet járt pataki diák könyvecskéjébe például 1677-ben Amszterdamban a tudós *Comenius* írt emléksorokat.

Incipit prima pars cronice de origine hungarorum: de descensu de scitia in panoniam: de belis cotra diuerfas nationes habitis: ac de expullione eorum & reditu in scitiam.

A Budai Krónika kezdő sorai (1473)

mellett itt található a Mikes Kelemen kéziratai, Kossuth gyászkeretes papírra írt levelei az emigrációból, *Kazinczy*, *Kölcsey*, *Petőfi*, *Madách*, *Arany*, *Jókai*, *Ady*, *Babits* verskéziratai, napló- és széljegyzetei, korrektúrái — törléseikkel, javítá-

saikkal, az alkotómunka jegyeivel — ugyancsak rendkívül értékesek és érdekesek.

Politikus pápa, puritán prédikátor

Ha majd nemzeti bibliotékánk kiállításon láthatja vendégül a könyvszerető közönséget, nagy és kellemes gondot okoz az anyag válogatása.

Mit mutassanak be például a régi és ritka nyomtatványok tárának ropant gazdagságából? Itt található az ország legnagyobb ősnymtatványgyűjteménye, 1748 példány a könyvnyomtatás első évtizedeiből. Köztük a legelső magyar földön nyomtatott könyv, a *latin nyelvű Budai Krónika*, amely 1473-ban látott napvilágot *Hess András* nyomdájában. Ugyanebben az évben készült *Vencel*ében az a *Corvina ősnymtatvány*, amelyet IV. *Sixtus* pápa ajándékozott — alighanem diplomáciai megfontolásból — a könyvszeretetről híres Mátyás királynak.

„*Az Zenth Paal leveley...*” című munka *Krakkóban* jelent meg 1533-ban, az első magyar nyelvű nyomtatott könyvként. Nyolc évvel később *Sylvester János Új Testamentum fordítása* már a sárvár-újszigeti magyar nyomdában készült gótikus jellegű betűkkel, ezzel az ajánlással: „*Az magyar népnek, ki ezt olvassa...*” A könyvtár értékes új szerzeménye *Decsi Gáspár* XVI. századi

prédikátor munkája, melyben a részegség, a paráznaság és a táncbűnét ostromozza. A csaknem 400 éves könyv nemrég került elő egy százhalmobbattai ház padlásáról.



A régi magyar könyvtár nyolc és fél ezer művet számláló gyűjteményében ott vannak *Helldai Gáspár*, *Bornemisza Péter*, *Tinódi Lantos Sebestyén*, *Zrínyi Miklós*, *Balassi Bálint* munkáinak egykorú kiadásai is.

Színi „emlények”

Thália múzeuma, a színház történeti társaság 1793 tavaszán kelt plakátja, amely a hídmelletti nyári játékszínpadot a nagyjérdemű közönséget, a „*Pikkó Hertzeg és Juika Perzsi*” előadására, *Sehy úr*, *Termetzky leányasszony* és *Kelemen László úr* felléptével. (Íme, a tavalyi szentendrei teátrumi előadás öse.) Színiplakátok szőlítják Buda és Pest lakóit a *Várszínházba*, a *Rondellába*, a *Hacker Szalába*, 1837-től pedig már a *Nemzeti Színházba*.

„*Ezen darabot előadni nem szabad, mert szitkokkal tele vagyok*” — így döntött a cenzor egy szomorújátékról, amelyet 1813-ban „magyarított *Katona József* Pesten, harmadik esztendőben törvényt tanulván”. A cenzúrával való küzdelem nyomait, nagy rendezők (*Szigligeti*, *Paulay Ede*, *Hevesi Sándor*) bejegyzéseit őrzik azok a *szövegkönyvek*, amelyek nagyrészt a régi Nemzeti Színház gyűjteményéből kerültek a könyvtárba.

Remekbe készült *színházi metszetek*, *diszlettervek* — az egykori *Eszterházy-színháznak* és operának dolgozó *Pietro Travaglia* színpadképeitől *Varga Mátyás* terveiig — *fényképek*, *nyomatok*, *színházi iratok*, kartondobozokban, raktári polcokon várják, hogy a közönség elé kerüljenek.

S a *teátrumi zsebkönyvek*, a többnyire „*Színiemlény*”-nek címzett kis műsorfüzetek százai, amelyeket a hajdani sűgő, vagy színlaposztó ajánlott a nagyjérdemű közönségnek.

A *Keckeméi Játékszín* 1843-as zsebkönyvében, a társulat tagjai között szerepel egy ifjú vándorszínesz: *Petőfi Sándor úr*. Színeszként is bekerült a magyar könyv múzeumba.

Vajk Vera